oma seisukohtadega, kui ka eriti sellega, et nad seni ainult rüütelkonna sisemiseks probleemiks peetud küsimuse kandsid vastu valitsevat traditsiooni laiema avalikkuse ette. Samal ajal nõrgestasid S.-i kirjad Liivimaa reformisõbralist aadliparteid, esitades seisukohti, mis olid vastuvõtmatud selle enamikule, kes pidasid tarvilikuks Liivimaa maaomavalitsuse reformimisel eeskätt silmas pidada kohalikke erihuvisid ja seniseid ajalooliselt kujunenud aluseid. Samuti suurt põnevust tekitas S.-i teine brošüür »Livländische Rückblicke«, (ilmus anonüümselt Tartus 1878), milles arvustati võrdlemisi käredalt Balti saksluse esinemist kodumaa ajaloos. Jällegi tekkis poleemika, millest võttis osa rida autoreid, nende hulgas S.-i vastu kõige mõjukamalt parun H. Bruiningk (vt.). Suurt tähelepanu äratas ka S.-i kolmas politiline brošüür »Zur Verständigung« (Tartu, 1879), milles ta soovitas Liivimaa maaomavalitsuse reformi niisugusel kujul, et säiliks rüütelkonna maapäev maa autonoomsete politiliste õiguste kandjana, kuna tema kõrvale pidi ellu astuma maa majanduslikkude asjade juhtimiseks kõrgem asutis, koostuv rüütelkonna liikmeist ja suur- ning väikepõllupidajate esindajaist. Eesti ärkamisajal sai S. laialiselt tuntuks ka oma »Neue Dörptsche Zeitung'is« avaldatud kirjadega Eesti Aleksandri kooli vastu (1877). Viimast pidas ta eesti rahvusliku suurutsemise ürituseks ja soovitas selle asemele asutada põllutöökool. Nende kirjade puhul tekkis eesti ajakirjanduses väga elav poleemika, mis aitas tunduvalt kaasa Eesti Aleksandri kooli mõtte populariseerimisele.

Alb. acad. 4774; *Album Dorp.-Livonorum* (1908); A. v. Tobien, Die livländ. Ritterschaft (1925), lk. 394 jj. *H. Kr.*

SAMSON v. HIMMELSTIERN, Reinhold Johann Ludwig, balti aadli tegelane ja õigusteadlane, sünd. 27. VI 1778 Liivimaal Urvaste mõisas mõisaomaniku pojana, omandas eelhariduse kodus, õppis aa. 1796–98 Leipzigi ülikoolis õigusteadust ja filosoofilisi aineid, oli a. 1798 auskultant Liivimaa rüütelkonna kantseleis, 1802—07 Liivimaa rüütelkonna notar ja ülemkonsistooriumi assessor, 1808–18 Tartu-Võru maakohtunik ja majanduskomissar, 1818–27 Tartu, hiljemini Pärnu kreisisaadik. A. 1818 töötas S. kohalikkude seaduste kodifikatsioonikomisjonis, oli 1824–34 Liivimaa õuekohtu asepresident, 1827. a.-st maanõunik, töötas aa. 1829–40 keiserliku kantselei *II* jaoskonnas Balti õiguse kodifitseerimise alal ja oli 1843–51 Liivimaa ev.-lut. usu konsistooriumi ilmlik president ning 1849–55 Liivimaa õuekohtu liige ja hiljemini president. Ta suri 26. XI 1858 Urvaste mõisas. Oma isiklikelt omadusilt ja töösaavutisilt oli S. Liivimaa aadli silmapaistvamaid ja kandvamaid jõude XIX a. s. Juba üliõpilasena G. Merkel'i (vt.) mõju alla sattunud, oli ta tegev 1804. a. Liivimaa talurahvaseaduse saamisel, algatas 1818 a. Liivimaa talurahva isiklikust orjusest vabastamise küsimuse, võttis osa 1819. a. seaduse väljatöötamisest, olles selle seaduse redigeerija, ja oli tegev talurahva teoorjuse kaotamise algatamise aegadel aa. 1841—49. Kohtu alal teostas ta õuekohtupresidendina uue kohtupidamise-korralduse konkurssasjades. Balti õiguse kodifikatsiooni loos on S. määravat osa etendanud Balti seaduste kogu I ja II köite väljaandmisel ja III köite väljaandmiseks teinud eeltöid. Kiriku alal püüdis ta konsistooriumipresidendina vene usu tuleku rahututel aegadel painduva taktikaga päästa, mis võimalik.— Kirjanduslikult on S. olnud tegev eeskätt õigusteaduse, siis ka ilukirjanduse alal. Nagu suuremal osal tema kaasaegseistki, on ta õigusteaduslikud tööd praktilis-dogmaatilist laadi, millel tegelikus elus omal ajal teatav praktiline tähendus ei puudunud, kuigi teoreetilised lähtekohad ja kombinatsioonid on sageli ebaõnnestunud; praegusel ajal on need tööd hinnatavad peamiselt õiguseajaloo allikaina. Nüüdisajalgi veel teatava tähendusega on S.-i õiguseajalooline töö »Historischer Versuch über die Aufhebung d. Leibeigenschaft in d. Ostseeprovinzen« (Inl. 1838 lisa ja eriraamatuna samal a.). Tema muudest trükitud töödest on tähtsamad: Ueber die Anwendung d. schwed. Rechts u. d. Russisch. Ukasen in Livland (E. G. v. Broecker's Jahrbuch f. Rechtsgesch. in Russland II, Riia, 1824, lk. 1—56), Codex d. Livländ. Rechte, nach der Römisch. Pandekten-Ordnung (*ibid.*, lk. 196–222), Institutionen d. Livländ. Prozesses I–II (Riia, 1824), Das livländ. Erbschafts- u. Näherrecht (Riia, 1828).

Recke-Napiersky IV, Beise II; Allg D. B. XXX (1890); Fr. G. v. Bunge, Einleitung in d. liv-, esth- u. kurl. Rechtsgeschichte (1849), §§ 102, 105, 110, 115; J. v. Sivers, Deutsche Dichter in Russland (1855), lk. 239–49; W. v. Bock, Livl. Beiträge II (1869), lk. 92–121; A. Tobien, Die Agrargesetzgebung Livlands im 19. Jahrh. I—II (1899, 1911); А. Э. Нольде, Очерки по ист. кодиф. мѣстн. гражд. зак. II (1914), lk. 92—103 j. m. *J. U.*

SANDER, Tõnu, kirjandusloolane, sünd. 14. XII 1868 Põltsamaa klk. Kaavere Suure-Aru talu rentniku pojana, õppis Põltsamaa klk.-koolis G. Beermann'i (vt.) juhatusel ja aa. 1886–89 koos oma hilisema sõbra E. Peterson'iga (vt.) Tartu õpetajateseminaris, kus ta juba olevat alanud eesti kirjandusalooliste materjalide kogumist. Seminari lõpe-

Eesti biograafiline leksikon, 1926-1929, lk. 445